

POZICIJA

2012 m. II ketvirtis. LIETUVOS ŽMOGAUS TEISIŲ ASOCIACIJOS INFORMACINIS LEIDINYS

Leidžiamas nuo 1989 metų

LŽTA ATSTOVAUJA:

Tarptautinei Žmogaus Teisių
Gynimo Federacijų Lygai
FIDH (būstinė Paryžiuje)
www.fidh.org

Europos Žmogaus Teisių
Asociacijai
AEDH (būstinė Paryžiuje)
www.eu.org

Tarptautinei Helsinkio
Žmogaus Teisių Federacijai
IHF (reformuojama)
www.ihf-hr.org

Asociacijos komitetas

Garbės pirmininkas -
Viktoras PETKUS
(Lietuvos Helsinkio grupės
pirmininkas)

Pirmininkas -
Vytautas BUDNIKAS
(„Pozicijos“ vyr. redaktorius)

Asociacijos steigėjai:

Egidijus BIČKAUSKAS
(teisininkas, Kovo -11-tosios Akto signataras)

Antanas BURACAS
(akademikas)

Stasys BUŠKEVIČIUS
(politikas)

Arimantas DUMČIUS
(habil. dr., profesorius, LR Seimo narys)

Stanislovas DOBROVOLSKIS
(kunigas, vienuolis)

Bronius GENZELIS
(profesorius, Kovo11-tosios Akto signataras)

Romas GUDAITIS
(rašytojas, Kovo11-tosios Akto signataras)

Egidijus KLUMBYS
(gydytojas, Kovo11-tosios Akto signataras,
LR Seimo narys)

Bronius KUTAVIČIUS
(kompozitorius)

Justinas MARCINKEVIČIUS
(rašytojas, poetas)

Vytautas MARTINKUS
(rašytojas)

Algimantas NASVYTIS
(architektas)

Kęstutis LAPINSKAS
(LR Konstitucinio Teismo pirmininkas,
Kovo11-tosios Akto signataras)

Juozas OLEKAS
(gydytojas, LR Seimo narys)

Juras POŽELA
(akademikas)

Pranas RACIŪNAS
(kunigas, vienuolis)

Kazimieras UOKA
(LR Seimo narys,
Kovo -11-tosios Akto signataras)

Stasys UOSIS
(habil. dr., profesorius)

PRARADIMAS NE TIK LIETUVAI

Gegužės 1 dieną Lietuvos tauta neteko Viktoro Petkaus – jis mirė po sunkios ligos, eidamas 84 – uosius metus.

V.Petkus – viena iš ryškiausių XX a. asmenybių, kaip ir Aleksandras Solženicynas, Andrejus Sacharovas, padariusių didžiulę įtaką buvusios SSSR ir daugelio Rytų Europos valstybių demokratijos raidai. Tai vienas iš tų šviesuolių, kurie suimtinėjami, kalinami ir kankinami kovojo už tiesos ir laisvės idealus. Jis visada tapatinosi su nepriklausoma Lietuvos valstybe, didžiavosi ja, tikėjo

mūsų šalies ateitimi ir labai ją mylėjo.

V.Petkus gimė 1928 m. gegužės 30 d. Raseinių rajone. Būdamas vos šešiolikos, jis suimamas ir sovietinės valdžios nuteisiamas 10 metų kalėti už vadovavimą Raseinių gimnazijos ateitininkų būreliui, patenka į Šiaurės lagerius.

- Tada mes buvome optimistai,- pasakojo Viktoras. – kai atgabeno į lagerį, buvome dar labai jauni. Man buvo, berods, šešiolika. Kai kurie Gulago senbuviai nuo bado jau nebesikėlė nuo narų, gulėjo sutinusiomis kojomis, tačiau drąsino mus: vaikinai, tik nepasiduokite! Mūsų grupėje buvo du medicinos studentai. Jie baugščiai žvilgčiojo į gulinčiuosius ir stebėjosi: šie net trijų dienų neištvers, o mus drąsina... Iš tikrųjų po trijų dienų jie mirė. Per naktį mirdavo po 40-60 žmonių...

(nukelta į 2 p.)

KRIKŠČIONIŠKOSIOS VERTYBĖS LIETUVOJE TURI IŠLIKTI

Raseinių apskrities ūkininkų Veronikos ir Antano Petkų šeimoje gimė septyni sūnūs. Viktoras - ketvirtasis. Kai pasimaišydavęs tose apylinkėse koks nakvynės ieškantis žmogelis, sodiečiai mostelėdavo klevais apsuptos Petkų sodybos pusėn: antai ten keliaukite, ten tamstoms neatsakys... „Ubagų prieglobsčiu“ kaimynai Petkų gyvenimą vadino, bet už šitos pašaipos šurkštokas kaimo žmogus turbūt slėpė pagarbą ir pritarimą. Alkaną papenėk, ištroškusį pagirdyk, pavargėlio neatstumk - iš mažens buvo skiepijama kiekvienam sūnui. Tėvų pasėta ir išpuoselėta, Raseinių gimnazijos kapeliono kun. A.Glovacko sutvirtinta toji viena iš kertinių krikščioniškosios moralės tiesių tapo Viktoro Petkaus gyvenimo credo, įsitikinimai buvo tokie tvirti, kad jų nepajėgė sugriauti net žiaurūs išmėginimai, vienas po kito pasipylė ant jo pečių.

1947-aisiais septyniolikmetis Viktoras nuteisiamas 10 metų kalėti už gimnazijoje varytą ateitininkų veiklą. Katorgą Intos lagery nutraukė tik tirono mirtis. Tačiau Išliaupsintas Chruščiovo „atšilimas“ truko neilgai: 1956 m. ir vėl padvelkė Sibiro

(nukelta į 3 p.)

PRARADIMAS NE TIK LIETUVAI

(atkelta iš 1 p.)

Iš tikrųjų po trijų dienų jie mirė. Per naktį mirdavo po 40-60 žmonių...

Dar nebaigęs atlikti pirmosios bausmės, V.Petkus vėl nuteisiamas. Visų bausmių atlikti netenka. Stalinui mirus, paleidžiamas anksčiau laiko.

Grįžęs iš gulago, baigia vakarinę vidurinę mokyklą. Stoja į Kauno kunigų seminariją, išlaiko stojamuosius egzaminus. Tačiau tuometinė valdžia įstoti neleidžia. V.Petkus mėgina studijuoti lituanistiką Vilniaus universitete. Bet 1957 m. gruodį KGB jį susieja su „inteligentų byla“. V.Petkus suimamas ir teisiamas. Jam skiriama bausmė – aštuoneri metai lagerio.

Į Vilnių grįžta 1965 -ųjų gruodį. Mėgina stoti į universitetą. Tačiau sovietinė valdžia ir vėl neleidžia.

1975 m. V.Petkus įsteigia Lietuvos Helsinkio grupę, kuri pradeda naują, viešą pasipriešinimo sovietiniam režimui kovą. Šią grupę sudaro rašytojas Tomas Venclova, kunigas Karolis Garuckas, rašytoja, buvusi gulago kalinė Ona Lukauskaitė-Poškienė ir fizikas Eitanas Finkelšteinas.

1977-aisiais V.Petkus vėl suimamas ir nuteisiamas trejiems metams kalėjimo, septyneriems metams griežto režimo lagerio ir penkeriems metams tremties.

Apie V.Petkaus disidentinę veiklą sužino Vakarų demokratinis pasaulis. Viktoro vardą specialioje kalboje pamini JAV prezidentas D.Karteris, o senatorius Meinihanas paskelbia keletą dokumentų iš V.Petkaus bylos.

1988 m., kalėjimuose ir lageriuose praleidęs 25 gražiausius savo gyvenimo metus, visuomenei reikalaujant, V.Petkus paleidžiamas iš tremties ir grįžta į Vilnių. Jis visa širdimi atsiduoda Lietuvos nepriklausomybės atkūrimui. Su bendraminčiais atkuria Lietuvos krikščionių demokratų sąjungą, tampa jos pirmininku, tautinio jaunimo sąjungos „Jaunoji Lietuva“ garbės nariu. Po metų kartu su grupe teisininkų, mokslininkų, rašytojų ir kultūros darbuotojų, vadovaudamasis tarptautinės teisės dokumentais, V.Petkus parengia ir paskelbia Lietuvos visuotinių žmogaus teisių deklaraciją. 1989 m. įsteigia Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociaciją ir tampa jos Garbės pirmininku. Tais pačiais metais kartu su kitais buvusiais politiniais kalininiais įsteigia Lietuvos politinių kalinių sąjungą. V.Petkus leidžia tautinės katalikiškos minties savaitraštį „Nepriklausoma Lietuva“, redaguoja Krikščionių demokratų sąjungos žurnalą „Tėvynės sargas“, leidžia knygas. Veikaluose „Vilniaus Vyskupas kunigaikštis Ignas Jokūbas Masalskis“, „Lietuvos dominikonai“, „Vilniaus vyskupai Lietuvos istorijoje“ ir kt. jis atskleidžia Bažnyčios švietėjišką, kultūrinį darbą, jos indėlį steigiant mokyklas, skatinant pilietiškumą, patriotizmą ir dorovę. V.Petkus parengia ir išleidžia solidžias knygas „Lietuvos Helsinkio grupė“, I ir II dalis, išleidžia politinių kalinių laiškų rinkinį „Laiškai iš Intos“ bei daug kitų Lietuvos istorijai ir kultūrai vertingų leidinių.

1989 m. V. Petkus tampa Anglijos PEN klubo nariu. Įvertindama jo disidentinę veiklą, tarptautinė bendruomenė V. Petkų tris kartus nominuoja Nobelio taikos premijai. 1992 -ųjų rugsėjį Tarptautinis Kembridžo Biografų insti-

tutas V. Petkų paskelbia 1992 metų žmogumi, o 1992 -ųjų spalį – XX amžiaus žmogumi.

Nepriklausomybės metais V. Petkus darbuojasi Lietuvos Respublikos Seimo Žmogaus ir piliečių teisių bei tautybių reikalų patarėju, vėliau – vyriausybėje Valstybės konsultantu žmogaus ir piliečių teisių klausimais.

Tarsi nujausdamas artėjančią kelionę į amžinybę 2010 m. V.Petkus padovanoja M. Romerio universitetui savo biblioteką: apie 5000 knygų ir savo rankraščių.

Už ypatingus nuopelnus Lietuvos valstybei ir žmonijoms gerovei V.Petkus apdovanotas kunigaikščio Gedimino ordinu, Vyčio kryžiumi, medaliais bei kitais Lietuvos Respublikos apdovanojimais. Viktoras Petkus tapo kovotojo už laisvę, žmogaus teises ir pasipriešinimo okupaciniam režimui simboliu. Įvertindamas ypatingą indėlį į diplomatiją ir tautų draugystę, Lietuvos Užsienio reikalų ministras A.Ažubalis apdovanojo V.Petkų garbės ženklu „Lietuvos diplomatijos žvaigždė“. Jo indėlį į demokratijos vystymą pripažino ir kitos valstybės – už nuopelnus ginant visų tautų žmogaus teises Ukrainos Respublika apdovanojo V. Petkų Ukrainos Respublikos Nacionalinio Didvyrio ordinu, o už pastangas siekiant Baltijos šalių nepriklausomybės Estijos Prezidentas Tomas Hendrikas Ilvesas apdovanojo V. Petkų Marijos žemės kryžiaus 3-iojo laipsnio ordinu.

Prieš ketverius metus, mirus žymiam rusų rašytojui Aleksandrui Solženicynui, V.Petkus sakė, jog tai praradimas ne tik Rusijai, bet ir visam demokratiniam pasauliui. Šiandien sakome mes: V.Petkaus netektis – tai praradimas ne tik Lietuvai, bet ir visoms teisingumo ir laisvės siekiančioms tautoms. Jo vardas visada bus siejamas su tiesa, dorove ir sąžine.

Nuoširdžiai užjaučiame V.Petkaus gimines, artimuosius, jo draugus ir bendražygius, liūdime kartu su jais.

Lietuvos žmogaus teisių asociacija

Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacija

Lietuvos Helsinkio grupė

Seimo Pasipriešinimo okupaciniam režimams dalyvių ir nuo okupacijų nukentėjusių asmenų teisių ir reikalų komisija

Žmogaus teisių stebėjimo institutas

Asociacija „Gimtinių takas“

Gervėčių klubas

Lietuvai pagražinti draugija

Kunigas Edmundas Paulionis, Lietuvos Helsinkio grupės narys

Viktoro Petkaus paramos fondas

Bronislovas Genzelis – Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos Akto „Dėl Lietuvos nepriklausomos valstybės atstatymo“ signataras, humanitarinių mokslų habilituotas daktaras, profesorius

Antanas Buračas – Lietuvos žmogaus teisių asociacijos steigėjas, akademikas, ekonomikos mokslų habilituotas daktaras, profesorius

(atkelta iš 1 p.)

šalčiu... 1957-aisiais teismas Lietuvoje V.Petkų pasmerkė aštuoneriems metams lagerio. Oficialus kaltinimas - antitarybinės kalbos tarp studentų ir uždraustos literatūros platinimas.

(„Tik pamanykite, - juokiasi Viktoras Petkus, - būta antitarybinės literatūros! Ne mane teisė, o Vaižgantą, Selmą Lagerliof, Jurgį Baltrušaitį...“) Tasyk teista vienuolikos žmonių grupė - tarp jų Vytautas Girdzijauskas, Antanas Terleckas. Tačiau ir grįžęs „iš ten“ V.Petkus savo veiklos nenutraukė. Veikla kartu su bendraminčiais įkurtoje Lietuvos Helsinkio grupėje jam kainavo itin brangiai: trejus metus kalėjimo, septynerius lagerio ir penkerius tremties. Įdomu tai, kad KGB primestame teismo nuosprendyje V.Petkus kaltinamas ne tuo, kad įkūrė šią organizaciją, kad rinko žinias apie žmogaus teisių pažeidinėjimus Sovietų Lietuvoje. Jam inkriminuota... objektyvi informacija, kuria remdamiesi „Vakarų ideologinių diversijų centrai“ šmeižė Sovietų Sąjungą. Atsėdėjęs garsiajame Vladimiro kalėjime, blaškytas po įvairius SSRS lagerius, Viktoras Petkus 1988-aisiais iš Buriatijos grįžo Lietuvon. Reikia tikėtis, visam laikui...

- Dauguma politinių kalinių sąjungos narių yra kalinti iki 1956-metų, - sako 1992 m. „Pozicijos“ savaitraščio pakalbintas V.Petkus. - Tai buvo žmonės, priklausę rezistenciniam judėjimui, į kurį buvo įsitraukusi arba vienokiu ar kitokiu būdu rėmė dauguma tautos. Po Stalino mirties tarptautinių sluoksnių spiriamas Chruščiovas paskelbė amnestiją, kuria remiantis į laisvę buvo paleista didžioji to meto politinių kalinių dalis. Jeigu jau tuomet kai kuriems politiniams kaliniams buvo po 30-40 metų, tai kiek jiems dabar? Aš dukart buvau teisiamas ir kaip disidentinio judėjimo dalyvis. Paskutinį kartą grįžau iš lagerio ne prieš 40 metų, kaip dauguma politinių kalinių, o prieš mažiau kaip ketverius... Štai toks ir skirtumas tarp mūsų.

Kai pirmąkart, dar Stalino laikais, sėdėjau lagery, kartu kalėjo ir daug senosios lietuvių inteligentijos atstovų. Šie žmonės mus mokė, kad nepersiimtume prieš papročiais, nesivadovautume jų gyvenimo normomis. Tačiau dešimtmečiais gyvenant diasporoje, svetimųjų apsuptyje, norom nenorom aplinka pradeda veikti mūsų sąmonę, įpročius ir poelgius. Dar neseniai tie, kas išdrįsdavo pakritikuoti valdžią ir jos darbus, būdavo suimami ir išgabenami Šiaurėn, į Sibirą. Tokio žmogaus suėmimą bemaž visada remdavo visuomenė. Gera valia ar

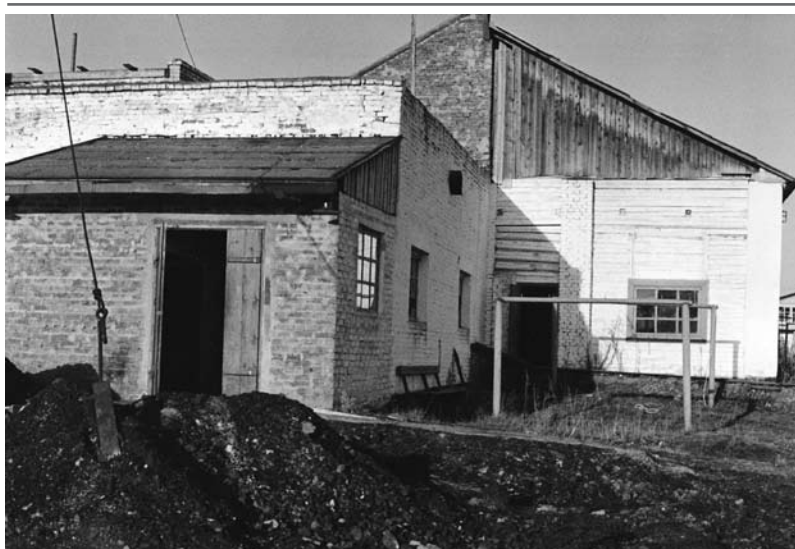
Viktoras Petkus mitinge Tartu mieste. 1990 m

ne - tai jau kitas klausimas, tačiau spauda, radijas, televizija pasmerkdamo tokį žmogų, nuo jų neatsilikdavo ir gamyklų, institutų „darbo kolektyvai“...Ne išimtis ir tie mūsų politiniai kaliniai. Jie yra savo laiko, savo aplinkos produktas. Tai, ko išmoko anais laikais, jie ir toliau taiko savo gyvenime. Niekaip neišnyksta paprotys imtis drakoniškų priemonių prieš tuos, kurie išdrįsta bent truputį pakritikuoti ką nors iš valdžios. O juk lengviausia - pagarbink valdžią, paliaupsink, prisitaikyk prie jos, tada gyvensi.

„Pozicija“, 1992 m. birželio 23-28 d., Nr.25.

Raseinių „Kalno“ vidurinė mokykla (buvusi gimnazija), kurioje jaunystėje mokėsi V.Petkus, 2010 m.

Permės sritis, Kučino kaimas. Šiame kalėjime 1980-1987 m. kalėjo Lietuvos Helsinkio grupės pirmininkas Viktoras Petkus.

interesu. Dar Vaižgantas, paklaustas, kodėl jis tautininkas, o ne krikdemas, atsakė, kad mes sukursime tokį tautos rūmą, kuriame išsiteks visos partijos, visi žmonės... Esu įsitikinęs, jog teisę į egzistavimą turi turėti įvairios organizacijos, išskyrus tas, kurios reikalauja ginkluoto perversmo.

Padėkime visiems

Pirmiausia stengiamės suprasti ir padėti visiems, kas kreipiasi į mus. O patys savo paslaugų nesiūlome. Net savo pažįstamiems. Pirmasis į Helsinkio grupę kreipėsi prelatas Alfonsas Svarinskas dėl to meto Aukščiausiosios Tarybos deputatės Rūtos Gajauskaitės teismo. Į teismą nuėjome aštuoni Helsinkio grupės nariai. Stengėmės paveikti besivaidijančias puses, kad jos susitaikytų. Taigi pirmiausia teko ginti Rūtą Gajauskaitę. O paskui - kas kreipėsi, tą ir gynėme. Mūsų nedomina, ar žmogus dirbo represiniuose organuose, ar valdžios, prieš kurią mes kovojome, struktūroje. Mums

Pateikiame daugiau XX a. žmogumi tituluoto Viktoro Petkaus minčių. Kai kurios jų išsakytos bemaž prieš 20 metų, bet, rodos, nuskambėjusios vakar...

Dviejų rūšių kovotojai

Jaunystėje labai mėgau skaityti F. Dostojevskio raštus. Ir dabar tebesu įsitikinęs, jog šis nuostabus psychologas yra taręs svarų žodį ne vien grožinėje literatūroje, bet ir filosofijoje, publicistikoje. Iš jo išmokau, kad yra "dviejų rūšių kovotojai." Vieni būna įsitikinę, jog kovos vaisiais jie tuojau pat galės naudotis, bet kai taip neįvyksta, pradeda blaškytis, nusivilia. Antrieji grumdami labai gerai žino, kad kovą gal laimės tik jų vaikai ar vaikaičiai, bet kovoti būtina. Todėl pastarieji niekad nenuleidžia rankų...

Tolerancija

Pakantumas ir tolerancija - du be galo svarbūs dalykai. Dabar dažnai klausia: „Kam tu atstovauji?“ Ar tai svarbu? Galiu niekam neatstovauti, tiesiog reikšti savo nuomonę, kuri nepavaldi jokiai partijai... Nedera sureikšminti partinių

Viktoras Petkus Vilniaus geležinkelio stotyje sutinka sugrįžusį iš sovietinio lagerio Estijos Helsinkio grupės narį Ern Tarto. 1988 m.

nesvarbu, kokiai valdžiai žmogus atstovauja. Neatsakome nė vienam žmogui, visada esame pasirengę tirti, ar nepažeidžiamos žmogaus teisės, ar laikomasi teismo procedūrų ir pan. Šiuo atveju mums visai nerūpi žmogaus politinė spalva - ar baltas jis, ar raudonas, ar žalias...

Tauta

Nereikėtų pamiršti, kad tauta sudaro ir dalį visos žmonijos. Tad ir tautinio auklėjimo svarbiausias tikslas yra išugdyti taurias asmenybes, kurios mokėtų tarpusavyje ir su tautą supančiu pasauliu taip sugyventi, kaip to reikalauja socialinio teisingumo principai. Tokios asmenybės visados mokės visuomeninius reikalus laikyti svarbiausiais ir bus pasiryžusios kovoti už aukštuosius tautos idealus. Tik jos prireikus galės aukoti savo gyvybę už tautos idealus. Tautą gali suformuoti auklėjimas, paremtas krikščioniškąja dorove ir etika, kadangi jos pasiaukojimą laiko aukščiausiu žmogaus moraliniu nuopelnu...

V. Petkus Lietuvių namuose. Klyvlendas (JAV), 1989 m.

Antanas Buračas, Viktoras Petkus, Antanas Terleckas ir Kazys Bobelis Lietuvos pasiuntinybėje Vašingtone. 1989 m.

Mažų tautų likimas

Lietuviai - maža tauta, o mažosios tautos dažnai pavojingiau gyvena, ypač jeigu jos virsta žiaurių ir ekspansyvių kaimynų pasiglemžimo objektu. Todėl didžiausias pavojus sudaromas mažosioms tautoms, kai jų gyvenamoji erdvė patampa eksploatacijos, kolonizacijos ir prievartinio nutautinimo objektu. Tokioje padėtyje yra trys Baltijos tautos. Taigi ir Lietuva...

KGB rūmai

Priešais Lukiškių aikštę ant buvusio KGB rūmų pastato akmenų iškalti šimtai kankinių vardų.

Iškalti tik tie vardai, kuriuos kažkas prisiminė. O ar prisiminė kas nužudytuosius po 1893- 1894 – ujų sukilimo? O kiek nežinomų nukankintų, žuvusiųjų vardų dar slepia valstybės archyvai?

Nepaminėtųjų - šimtai tūkstančių...

Nėra žmonių be praeities. Kam nemaloni mūsų valstybės istorija, tam, matyt, nesmagu prisiminti ir savąją praeitį...

Lietuvos Helsinkio grupės nariai sąjunginiame politinių kalinių suvažiavime Leningrade (Peterburgas). 1990 m.

Emigracija

Kaip regisi mūsų tautos likimas? Prasidėjo trečioji mūsų tautos emigracijos banga. Pirmoji, o ypač antroji, buvo neišvengiamos. Antroji vyko su šūkiu: „Gyvi ar mirę mes sugrįšime į savo žemę, idant joje neapsigyventų priešas“. Kokiu devizu vadovaujasi dabartinė banga? Iševio dalią renkasi daugiausia jaunimas, ypač iš Kauno. Į mūsų priekaištus jis atsakys, kad turi teisę pasirūpinti savo likimu, nes Lietuva šito garantuoti jam, bent jau dabar, tikrai negali. Ką į tai atsakyti?

Apie valdžios kritiką

Kai kada cypтели koks balselis, esą šiuo metu nereikia opozicijos, kritikos. Dabartiniu metu jau nedrįstama teigti, jog viena partija - viena tiesa, bet stengiamasi įkalbėti, kad viena valdžia - viena tiesa. Tokiems norėtųsi priminti mūsų filosofo žodžius: „Kritinė dvasia yra būtina sąlyga siekti pažangos ir kovoti su kūrybinių pastangų iškeitimu į savitarpinę reklamą.“

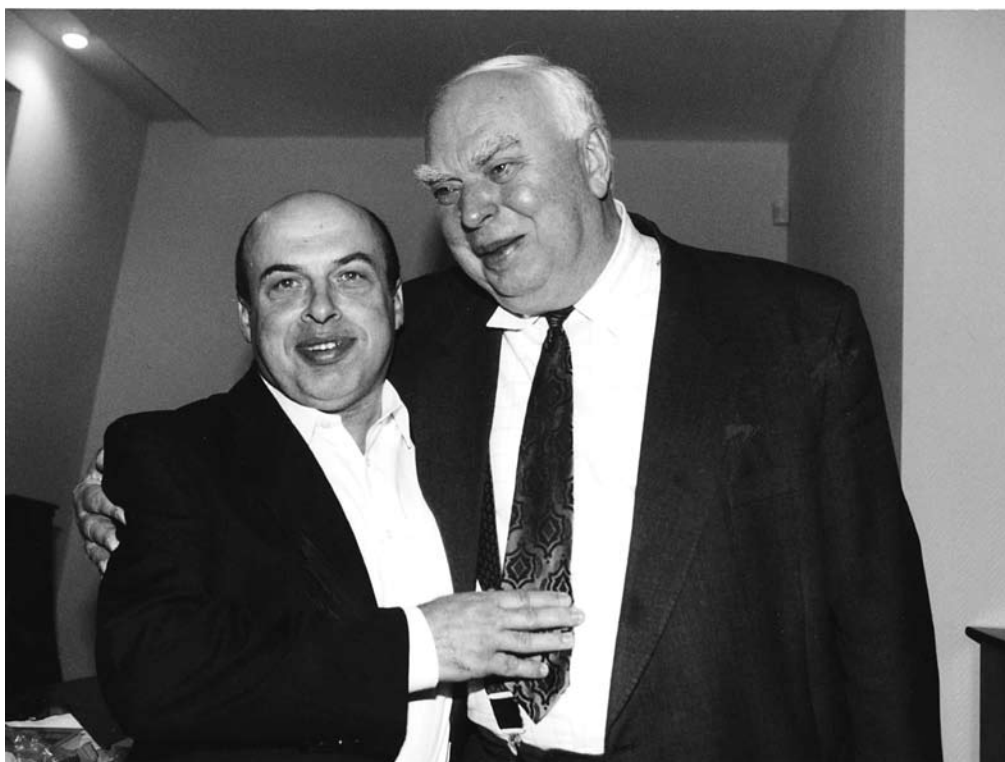

Lietuvos Helsinkio grupės nariai Stasys Stunguryš, Viktoras Petkus ir parapijos klebonas G. Kriščiukaitis didžiausioje lietuvių gyvenvietėje Baltarusijoje – Pelesoje. 1996 m.

Kritiką smerkti vienybės, taikos ir ramybės vardan yra nesusipratimas, pagrįstas neteisėtu moralinio žvilgsnio perkėlimu ten, kur jis neturi prasmės. Moralėje neginčijamai galioja principas, jog nedera žmogui teisti savo artimą. Priešingai - moralė įpareigoja žmogų teisti save patį, nes nė vienas nėra be kaltės. Tačiau iš to neplaukia išvada, kad imtis kritikos yra nemoralu. Kritika neturi nieko bendra su artimo meilės stoka, nes ji kreipiasi nebe į žmogų, o į kūrinius ar apskritai viešuosius žygius...

Negražinama žemė

Garbės Aukščiausiai Tarybai nedaro ir kėsinimasis į laisvųjų profsąjungų turtą, noras pasiglemžti jų rūmus ir lešas. Kaip visa tai primena pirmąjį bolševikmetį. Arba tie svarstymai dėl žemės. Atrodo, kas čia neaišku. Žemė buvo atimta, ir ją reikia gražinti be jokio išpirkimo. Kaip buvo padariusi Trečiosios Lietuvos Respublikos

Izraelio Užsienio reikalų ministras Natanas Šaranskis (Natan Sharansky) ir Viktoras Petkus, buvę politiniai kaliniai, sovietmečiu kartu kalėję vienoje Čistapolio kalėjimo kameroje. Vilnius, 1999 m.

Juozo Ambrazevičiaus vyriausybė 1941 m. birželio 23 d. paskelbusi denacionalizaciją, o įsitvirtinę vokiečiai vėl ją atšaukė. Tai, mūsų gėdai ir nelaimėi, tebesitęsia iki šiol.

Pilietiškumas

Dauguma, kone visi buvo nusistatę prieš referendumą. Jie sakė, kad jau surinkta daugiau nei 1,5 milijono parašų už kariuomenės išvedimą. Kiti man sakė, kad pažeminimas lietuvių to klausti, nes vargu ar rasim tokių žmonių, kurie norėtų, kad čia pasilikėtų svetimą okupacinę kariuomenę. Bet dabar, kai jau aišku, kad referendumas įvyks, dauguma pasisako, kad reikia eiti ir visiems balsuoti vieningai. Man irgi nekyla jokių abejonių. Žinau tik, jeigu mažai ateis balsuoti, kaip gegužės 23 dieną, bus labai blogai. Reikia eiti, nesvarbu, kokioms partijoms ar grupuotėms priklausytum. Yra tokių momentų tautos gyvenime, kai visi turi telktis po viena vėliava...

Susiskaldymas

Skirstymas tik į dvi tokias stovyklas yra neteisingas, pavaldėtas iš to garsaus gyvenime pritaikyto sūkio: "Kas ne su mumis, tas prieš mus". Vadinas, kas valdžiai nepritaria, pasako kritikos žodį ar nurodo klaidą, tas jau "priešas", nurašomas į kitą stovyklą...

Dirbtiniai sunkumai

Štai kinai anksčiau vis kaltino Tarybų Sąjungą, esą joje pirmiausia sugalvojami sunkumai, o paskui su jais kovojama.

Sakykite, argi ne taip vyksta ir Lietuvoj? Čia norima

dirbtinai sukurti priešą, skelbiama, kad jis jau šliaužia, ateina, tuoj pasirodys. Tinka čia tas pasakymas, kad priešas yra išsigalvotas. Kodėl, kokių tikslų? Pirmiausia tam priešui suverčiamos visos nesėkmės. Jeigu ne jie, tie priešai, tai Lietuvoje jau prasidėtų rojus žydėjimas. Kitas dalykas, norima žūtbut, kad tauta, kaip buvo Italijoje valdant Musoliniui, telktųsi apie vieną asmenį. Tai irgi visų okupacijų palikimas, kai žmogų, atėjusį ar pašauktą į valdžią, iš jos tik su karstu išnešdavo...

Įstatymai

Pirmiausia reikėtų priimti naujus Seimo įstatymus, gerai apmąstytus ir protingus. Kažin ar verta gręžiotis ir bandyti taikyti įstatymus, turėtus prieš 70 ar mažiau metų? Juk pasaulis vietoje nestovėjo, ėjo į priekį, reikia atsirinkti tai, kas

yra geriausia pasaulyje, ir bandyti pritaikyti Lietuvoje. Tik taip tobulinsime ir valstybę, ir patys save.

Noras suvedinėti sąskaitas

Aš priklausau ir kai kurioms tarptautinėms organizacijoms - tenka susirašinėti, išvažiuoti į konferencijas. Nė rublio nesu gavęs iš valdžios, nors, pavyzdžiui, Lietuvos Helsinkio grupė veikia nuo 1976 metų. Be to, priklausau Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijai, esu jos garbės pirmininkas. Taip pat Kalinių globos draugijos valdybos narys, Krikščionių demokratų ir Nepriklausomybės sąjungų pirmininkas. Redaguju savaitraštį „Nepriklausoma Lietuva“, žurnalą „Lietuvos sargas“. Pastaruoju metu Vilniaus universitete skaičiau paskaitas.

Viktoras Petkus svečiuose pas Tomą Venclovą JAV, 1989 m.

Konferencija "Lietuvos Helsinkio grupė. Susitikimas po 30-ties metų"
LR Seimo Konstitucijos salėje. 2007 m.

Kas mus vienija

Krikščionybė moko: tas, kuris pralaimi arba kuris nesitiki laimėti, išsigąsta. Nors apskritai aš jokios tragedijos čia nematau. Vyksta tam tikra drama, ir tiek. Ką darysi - juk susirenka skirtingų pažiūrų žmonės. Tačiau yra vienas dalykas, kuris visus turėtų jungti - kultūra, noras išklaudyti, susipažinti su kito įsitikinimais ir juos gerbti...

Politiniai kaliniai

Apie juos sudėtinga kalbėti. Man gerai žinomas jų lygis, išsilavinimas. Triskart buvau teistas, o ketvirtą kartą dėl to, kad pabėgau iš konclagerio. Taigi, esant įvairioms valdžioms, su įvairiais politiniais kaliniais teko sėdėti. Manau, gerai pažįstu visą tos epochos politinių kalinių kartą. Jie, rezistencijos dalyviai, beveik visi buvo amnestuoti 1956 metais. Jaunų, trisdešimtmečių, tada pargrįžusių, buvo nedaug, dauguma - vyresni. Didelių reikalavimų jiems kelti negalima. Jie ir dabar lygiai taip pat mąsto...

Amžino įšalo žemėje

Tada mes buvome optimistai. Kai atgabeno į lagerį, buvome dar labai jauni. Man buvo, berods, šešiolika. Kai kurie Gulago senbuviai nuo bado jau nebesikėlė nuo narų, gulėjo sutinusiomis kojomis, tačiau drąsino mus: vaikinai, tik nepasiduokite!

Mūsų grupėje buvo du medicinos studentai. Jie baukščiai žvilgčiojo į gulinčiuosius ir stebėjosi: jie ir trijų dienų nebeištvers, o mus drąsina...

Iš tikrųjų po trijų dienų jie mirė.

Per naktį mirdavo po 40-60 žmonių. Niekas jų nelaidojo. Šiaurėje žiema prasideda rugsėjį ir tęsiasi iki balandžio mėnesio. Jokių atšilimų nebūna. Mirusiuosius nurengdavo ir kraudavo čia pat, už konclagerio tvoros ir rietuves. Pavasariop, balandį, kai žemė šiek tiek atšildavo, vokiečių belaisviai laužtuvais lauždavo iš rietuvių mirusiųjų kūnus, kraudavo į jaučiais kinkytus vežimus ir gabendavo juos tolėliau nuo lagerio, laidavo patįžusioje amžino įšalo žemėje...

Apie KGB agentus

Su tais agentais, tariamais ar tikrais, daliniais ar nuolatiniais, reikėtų elgtis labai atsargiai. Pateiksiu tokį pavyzdį. Maskva buvo pavedusi žmogui šnipinėti pramonės objektus. Jis dirbo tą darbą Maskvai. Kyla klausimas, o ką jis bendra turėjo su Lietuva? Jis nuėjo ten tarnauti ir tarnavo.

Visai kitas dalykas, jei koks agentas rašė pranešimus, skundė savo draugus, kaimynus, bendradarbius. Arba tie, kurie tada išvažiuodavo į užsienį. Žinoma, kaip tada pavykdavo išvažiuoti svetur. Spirdavo, reikalavdavo parašyti, su kuo buvo susitikęs. Bet ir tie žmonės nei dirbo saugumui, nei bendradarbiavo. Tokių pavyzdžių ne vieną dešimtį galima vardyti... Visus atvejus reikėtų spręsti individualiai...

LR Seimo pirmininkas Viktoras Muntianas (tribūnoje), Didžiosios Britanijos Karalystės ambasadorius Colin Roberts ir Lietuvos Helsinkio grupės signataras Viktoras Petkus konferencijoje "Lietuvos Helsinkio grupė. Susitikimas po 30-ties metų". 2007 m.

Kęstutis Subačius, Viktoras Petkus, Liudmila Aleksejeva, Edvardas Burokas, Tomas Venclova Lietuvos Helsinkio grupės 30-čio minėjime. Vilnius, 2007 m.

Profesorius Saulius Katuoka Lietuvos Helsinkio grupės 30-čio minėjime, pristato V.Petkus knygą "Lietuvos Helsinkio grupė" II dalis. Vilnius, 2007 m.

Žmogaus teisės Lietuvoje nėra apsaugotos

Deja, ir dabartiniu metu žmogaus teisės Lietuvoje nėra apsaugotos. Pirmiausia kalbėti reikia apie tuos atvejus, kai Parlamento komisija viešai paskelbia, t.y. apkaltina žmogų, kad šis bendradarbiavęs su KGB. Medžiaga skelbiama spaudoje, pirmiausia valstybės laikraštyje. Tuo tarpu remiantis tarptautiniais įstatymais bei Politinių ir pilietinių teisių paktu, kurį ratifikavo ir mūsų Aukščiausioji Taryba, joks žmogus iki teismo negali būti apkaltintas padaręs nusikaltimą, taigi ir medžiaga apie jį negali būti skelbiama. Jeigu tai ir toliau tęsis, būsime priversti kreiptis į tarptautines organizacijas skelbdami, kad Lietuvoje šurkščiai pažeidinėjamos žmogaus teisės. Jeigu kokia nors komisija šitai elgiasi, visi jos nariai yra trauktini baudžiamojon atsakomybėn...

Nekaltumo prezumpcija

Nė vienas pilietis negali būti apkaltintas be teismo ir nesuteikiant jam gynybos. Tai užmirštama. Jeigu ir toliau taip tęsis ir bus taip elgiamasi, norom nenorom mes, visuomeninių organizacijų, turinčių ryšį su tarptautinėmis teisinėmis organizacijomis, nariai, pakeisime savo balsą ir pasakysime, kaip pažeidinėjamos žmogaus teisės mūsų valstybėje. Mes to netoleruosime, patiks tai kam ar nepatiks. Yra tiesa, ir ji turi būti, kaip sako romėnų patarlė: Platonas yra draugas, bet tiesa - dar didesnis draugas...

Lietuvos Helsinkio grupės steigėjai, grupės nariai, rėmėjai ir užsienio šalių Helsinkio grupių atstovai Lietuvos Helsinkio grupės 30-čio minėjime. Vilnius, 2007 m.

Žodžio laisvė

Dėl milicijos. Ir dėl tariamai laisvos spaudos. Milicininkai šiemet birželio 14 d. (1992 m.) Kaune, kaip ir 1988 m. rugsėjo 28 d. Vilniuje, vykdė savo pareigas. Bet kodėl jie pamiršo vykdyti savo pareigas anomis lemtingomis dienomis, kai svetimi desantininkai užgrobinėjo visuomeninius ir valstybinius pastatus? Ir kodėl šiemet spauda, vertindama įvykius Kaune, lyg susitarusi giedojo vieną ir tą pačią giesmę? Jokio nuomonių skirtumo? Ir kodėl nieko neparašė, ką tuo metu veikė milicija. Tiesa, vėliau vienas laikraštis pradėjo tiesiog šlovinti ... miliciją.

V. Petkaus parengtos ir išleistos knygos "Lietuvos Helsinkio grupė" I ir II dalys

Valstybės stabilumas

Pats didžiausias pavojus glūdi pačioje valstybės įsikišimo galioje, kuri, kaip kiekviena kita žmogiškoji galia, nėra apdrausta nuo piktnaudžiavimo.

Turint omenyje mūsų santykių su kai kuriais kaimynais nestabilumą, ypač pavojingas yra nestabilumas pačios mūsų valstybės viduje, nežiūrint ar jis organizinis, ar kieno

nors piktos valios darbas. Ir vienu, ir kitu atveju toks nestabilumas valstybės viduje, tikrasis nestabilumas, ir net jo simptomai, kad ir mažiausios apraiškos, nesvarbu kokiū būdu ir kokiais tikslais jos bebūtų atsiradusios, - jokiū būdu nepateisinama ir tiesiog šiuo sunkiu metu neleistina prabanga, tai tiesiog puota maro metu...

Mitinguotojai

Tokią šėtonišką puotą mums pikta ranka ir suruošė mūsų sostinėje Vilniuje prie Aukščiausiosios Tarybos rūmų 1992 m. liepos 21 d. Kam, kuriam tikslui buvo atvežti kažkieno apmokėtais autobusais žmonės iš kitų miestų, ypač iš Kauno? Vadinamosios “megztosios beretės” jau nuo pat ryto klykavo Vilniaus troleibusuose, kad šiandien sprendžiamas Lietuvos likimas (!). Taip ir liko neaišku, kokį Lietuvos likimą turėjo nulemti tie keletas šimtų atvežtų žmonių, padedant vilniškėms “megztosioms beretėms”. (Tarp kitko, nežinia kur buvo ir ką tos “megztosios beretės” veikė kad ir prieš dešimt metų, kodėl jos tuomet negelbėjo Lietuvos?). Kai kas bando aiškinti, jog tas mitingas turėjęs tikslą paminėti Lietuvos įstojimą į SSSR 1940 m. Bet kam tada trenktis tokiam minėjimui į Vilnių, jei tą buvo galima daryti vietoje?..

*V.Petkus apdovanojamas 80-čio proga.
LR Seimo rūmai, 2008 m.*

vadovai bei visuotiniai veikėjai tebepeni mus tais pačiais gąsdinimais. Kiek daug girdėjome įvairiausių pranašysčių, kad jau tada ir tada atšliauš prokomunistinės ar kitokios jėgos, žinoma, iš kairės pusės, ir sukels betvarkę, įvykdys perversmą, užgrobs valdžią ir t.t. Ar nepavargome nuo tų nuolatinių gąsdinimų apie atšliaužiantį pavojų? Kaip neprisiminti neseniai išėjusios du kartus buvusio politinio kalinio Liudo Dambrausko knygos: “Dvasios vergai gali sukurti valstybę, pasiekti jos nepriklausomybę, bet nesukurs demokratinės valdžios, neužtikrins laisvės. Ne mūsų valdžia kalta, kad mes tokie. Mes patys kalti, jei nesugebame savyje sužadinti dvasinio atgimimo”.

Valdžiai reikia išminties

Deja, Vakarai ir anksčiau, ir dabar mums teko nusivilti. Tikėjomės iš Vakarų didelio entuziazmo, paramos. Bet, matome, nieko panašaus nesulaukėme. Reikia remtis savo jėgomis ir sugebėjimais. Ankstesniosios valdžios santykiai su Rytai buvo įtempti, nieko gera nežadantys, tikintis, kad Vakarai mus priims į savo glėbį. Bet to neįvyko. Dabartinei valdžiai teks padaryti išvadas ir pakoreguoti politiką...

*Viktoras Petkus ir Audronius Ažubalis
Ukrainos nepriklausomybės dienos šventėje.
Vilnius, 2008 m.*

Asmens neliečiamumas

Kaip ten bebūtų, kažkodėl pamiršta, kad ne tik Aukščiausiosios Tarybos deputatai, bet kiekvienas žmogus turi asmens neliečiamumo teisę. Mūsų jauna atsikurianti valstybė mūsų visų didžiulei gėdai neapsaugojo žmogaus orumo, jo kilnumo, asmens neliečiamumo teisės, o ką jau kalbėti apie smurtinį žmogaus užpuolimą! Šitos gėdos, šitos juodos dėmės niekas ir niekada negalės pateisinti. Veltui kai kas bando apeliuoti į prisiminimus. Ta juoda dėmė neišvengiamai išsilies ir į tarptautinius vandenis.

Valdžios gąsdinimai

Keletą okupacinių dešimtmečių mus gąsdino, laikė nuolatiniame baimės įtampoje. Tenka labai apgailėstauti, kad ir mūsų atsikūrusios jaunutės valstybės kai kurie

*Už nuopelnus ginant visų tautų žmonių teises Ukraina apdovanojo
Viktorą Petkų 1-ojo laipsnio ordinu “Už narsumą”.
Ukrainos nepaprastasis ir įgaliotasis ambasadorius Borysas
Klimčiukas (kairėje) ir Viktoras Petkus Ukrainos nepriklausomybės
dienos šventėje. Vilnius, 2008 m.*

LŽTA atstovai Viktoras Petkus ir Vytautas Budnikas išlydi iš Lietuvos Apaštališkojo nuncijaus pareigas daugiau nei septynerius metus Lietuvoje ėjusį arkivyskupą Peterį Stephaną Zurbriggeną. 2008 m.

Lenkų tautinė mažuma

Stokholme, Helsinkio grupių suvažiavime teko susidurti su lenkų problema. Ten aiškinome šią problemą, ir aš žinojau, ką atsakyti. Dabar Lietuvoje man tenka susidurti su lenkų visuomenės veikėjais, kalbėtis su jais šiais klausimais. Dalykas, man regis, ir jiems, ir mums visiškai aiškus - dabartinė Lietuva yra vientisa, o ne federacinė valstybė. Ir tapo tokia ne šiandien, o kūrėsi šimtus metų. Pietrytinei Lietuvai reikia orientuotis į tai, kad teritorinis Lietuvos vientisumas yra paveldėtas, nekoreguotinas. Ir negali būti kuriamos jokios administracinės sritys. Jeigu Lietuvoje būtų kuriamos Žemaitijos, Aukštaitijos administracinės sritys, tada gal ir apie lenkų sričių būtų galima kalbėti. Bet reikėtų keisti Konstituciją, valstybinę tvarką. Keisti ją galėtų netgi ne Seimas, o visa tauta referendumu. Kol Lietuva yra ne federacinė, o vientisa valstybė, visi turi laikytis Lietuvos įstatymų. Įstatymų nesilaikymas turi būti vertinamas ne kaip politinė, o kaip antivalstybinė veikla...

Prieš trisdešimt metų ESBO Generalinis sekretorius Oliveris Spenceris (dešinėje) tarptautiniame forume Belgrade pasakė ginamąją kalbą dėl sovietiniame lageryje kalinčio politinio kalinio Viktoro Pekauso. Susitikimas LR Seime po trisdešimties metų. 2009 m.

Žydų klausimas

Mane stebina Vakarų valstybių įsipareigojimas dėl nusikaltimų senaties netaikymo nugalėtiesiems. Tai neturintis precedento atvejis pasaulio istorijoje. Juo pažeidžiamas pagrindinis krikščionybės principas - atleidimo ir susitakymo principas. Todėl drįstu teigti, kad tie, kurie visa tai sugalvojo, kad ir buvo krikščionys, bet tikri krikščionys nebuvo.

Žydų klausimas opus. Bet Lietuvoje... Man teko tiesiogiai dalyvauti tuose įvykiuose. Mano tėvai padėjo žydams slapstytis. Teta artimai bendravo su žydų šeima. Kai žydus suvarė į getą, ji vis man įduodavo sumuštinių ir prašydavo perduoti pažįstamiems žydams. O jeigu nematydavau nė vieno pažįstamo, tai turėdavau perduoti pirmiems pasitakiusiems žydams.

Dėl tų sumuštinių netgi nukentėjau. Tuometinio geto viršininkas Jonas Grigalavičius pamatė mane, o aš nepastebėjau, kaip jis prisėlino ir kirtu guminiu "bananu" per kuprą. Tris savaites man ant nugaros pūpsėjo "dešra". Tad dar būdamas jaunuolis aš tiesiogiai dalyvavau įvykiuose ir ši bei tą apie juos žinau. Žmonės, dariusieji piktadarybes, buvo vokiečių vadovaujami ir vykdė vokiečių nurodymus. Praėjo pusė amžiaus. Tarkime, kad žydų genocide dalyvavo dvidešimtmečiai. Šiandien ir jiems būtų per septyniasdešimt. O dvidešimtmečiai buvo tik vienas kitas, kiti vyresni.

Taigi jų, ko gero, jau nebėra gyvų. Kita vertus, lietuvių žydšaudžių buvo mažuma. Pavyzdžiui, Raseiniuose žydų gete buvo tik penkiolika lietuvių žydšaudžių. Visi kiti - vokiečiai. Taigi norint sukelti ypatingą triukšmą, reikėtų gerai žinoti faktus ir juos įvertinti...

Lietuvos Helsinkio grupės ir Lietuvos žmogaus teisių asociacijos nariai (iš kairės) Albertas Žilinskas, Viktoras Petkus ir Stasys Stungurys

Jaunlietuviai

Ši organizacija mane patraukė dėl to, kad tai vienintelė jaunimo organizacija, kuri dalyvauja ne tik visuomeniniame gyvenime, bet ir valstybės darbe. Pavyzdžiui, niekas nenuneigs jų veiklos kviečiant Lietuvos jaunuolius atsisakyti tarnauti sovietų armijoje. Prieš tokią agitaciją pasisakė netgi buvusieji valstybės vadovai, tik paskui jie perėmė šią iniciatyvą. Aš jaunlietuvius kaip galėdamas rėmiau. Dėl radikalumo. Nepamirškime, kad tai jaunimo organizacija, o jaunimas visada mąsto ir elgiasi kiek kitaip nei mes, suaugusieji...

Pavėlavome

Aš pažįstu kelias šeimas, kur susiburdavo politiniai kaliniai. Man teko su jais bendradarbiauti. Klausydavomės užsienio radijo stočių. Tuo metu jie visada išleisdavo vaikus į kiemą pažaisti. Klausdavau: kodėl jūs taip darote, kas išaugs iš tų vaikų? Jie atsakydavo: vaikai gali išsiplėpti kitiems vaikams... Prabėgo daugel metų. Vaikai suaugo. Dabar tėvai skundžiasi, kad vaikai indiferentai, kad jie niekuo nesidomi, niekur nedalyvauja, jiems niekas nerūpi, tik butis. O reikėjo anksčiau su vaikais būti, kalbėtis. Pavėlavom. Štai ir turime tai, ką išsiauginome...

Paveldas

Mus lydi okupacijos paveldas. Vis dar tebemanoma, kad didžiausia nuodėmė - turėti savo nuomonę ir ją ginti. Tai yra didelė mūsų tautos negalia. Neturime etikos pagrindų, tai yra noro suprasti kitą požiūrį, kitų organizacijų veiklos kryptis. Pirmiausiai pasmerkiamo. O gal reiktų ieškoti, kas jų veikloje yra pozityvaus? Taip vyktų "kampų" apvalinimas. Juk kiekvienas žmogus, kiekviena organizacija turi "kampų."

Religijos laisvė

Blogai, kai religija susiejama su valstybe, kai ji tampa valstybės idėjų tarnaitė. Katalikybė pagal savo principus yra universali religija. II Vatikano susirinkime aiškiai suformuluota: Bažnyčia deklaruoja, kad ji nėra susijusi su jokia politine kryptimi, jokiais politiniais judėjimais ir jokiomis politinėmis organizacijomis. Ji toleruoja visus judėjimus, kurie neprieštaruja prigimtiniams žmogaus teisėms ir didiesiems krikščionybės principams. Popiežiaus Leono XIII garsioji enciklika "Rerum Novarum" (1891 m.) buvo skirta socialiniams to meto klausimams. Bažnyčia mėgino spręsti socialinius klausimus. Dėl to buvo manoma, kad Bažnyčia turi socialinę doktriną. O II Vatikano susirinkimas paskelbė, kad Bažnyčia neremia jokio socialinio judėjimo, jokios socialinės krypties, socialinės teorijos. Ji remia visa, kas tarnauja žmogui, žmogaus dvasiai, ir atstovauja lygiai visiems socialiniams sluoksniams. Tai yra Bažnyčios Alfa ir Omega, kurių ignoruoti ir pasauliečiai jokių būdu negali. O būdamas katalikas aš manau, kad mes nieko neturime skriausti. Atvirkščiai, kaip akcentuota II Vatikano susirinkime, turime semtis pakantumo, visada sutarti su kitais, rasti bendrą kalbą. Katalikų Bažnyčia užmezgė kalbą. Katalikų Bažnyčia užmezgė dialogą ne tik su kitomis krikščionijomis, bet ir su kitų religijų bendruomenėmis,

V.Petkus M.Romerio universiteto bendruomenei dovanoja savo per 5000 humanitarinių knygų ir rankraščių su kartoteka biblioteką. 2010 m.

pavyzdžiui, su mahometonais. Tai rodo Popiežiaus susitikimai su Mahometo tikėjimą išpažįstančiais žmonėmis musulmonais. Mes, katalikai, turime remti mažesnes bendruomenes, o ne izoliuoti jas nuo visuomenės...

Valstybei patikėti žmogaus teisių gynybą nedera

Helsinkio grupė susibūrė 1976 metais, tada sąlygos, žinoma, buvo kitokios. Ir užgrūdinti žmonės nedrįsdavo pasirašinėti dokumentų, o dabar ir piršto nepridėjęs savo pavardę garbingai įrašytą matyti geidžia...

Latvijoje veikia dvi Helsinkio grupės. Teko šnekėtis su vienu iš Lietuvos Helsinkio grupės steigėjų Tomu Venclova, jis patarė jokių būdu nepaleisti grupės. Mes vienintelė iš penkių SSSR buvusių Helsinkio grupių „juoduju metu“ nebuvome likviduota. Darbo visiems užteks, bus būtina tik koordinacija. Valstybei patikėti žmogaus teisių gynybą nedera...

Susitikimas Seime minint Lietuvos nepriklausomybės 20-meči su Rusijos žmogaus teisių gynėju Sergejumi Kovaliovu. V.Petkus ketvirtas iš kairės. LR Seimo rūmai, 2010 m.

*V.Petkus apdovanojamas Marijos žemės kryžiaus 3-ojo laipsnio ordinu.
Estijos ambasada Vilniuje, 2011 m.*

Iševijai: mums reikia jūsų pagalbos

Man gaila dėl to, kas šiandien vyksta Lietuvoje. Kasdien laidojome savo draugus. Laidojome juos ledynuose, vildamiesi, kad po šimtmečių juos kas nors suras, sužinos apie mūsų praeitį, mūsų istoriją, dėl ko mes kalėjome, vargome tremtyje, lageriuose.

Dabar, matydamas kas vyksta mūsų šalyje, galvoju, kad veltui buvo visa tai. Ne dėl to mus kankino, marino badu šaltyje, toli nuo tėvynės, nuo vaikų, artimųjų, ne dėl to buvome laidojami amžino įšalo žemėje. Man gaila sutriptų idealų. Nūnai žmonės įnirtę dėl pinigų. Kai kurie, regis, viską susigriebtų, susiplėštų, kad kitiems nieko nebeliktų.... Mes, kalėjusieji lageriuose, visada siekėme, kad iševija sugrįžtų, kad jie savo patirtį, meilę tėvynei parneštų ir padėtų mums visiems, kurie neturėjome gero gyvenimo, gražios patirties. Bet buvusieji valdžioje nepanoro jūsų išleisti. Jie baiminosi jūsų. Bijojo politinės ir ekonominės konkurencijos, darė viską, kad negrįžtumėte. Štai dėl to šiandien tokie mūsų įstatymai, Konstitucija. Aš visų lageriuose kalėjusiųjų ir mirusiųjų vardu atsiprašau iševijoje gyvenančiųjų lietuvių. Perduokite šį atsiprašymą nuo manęs visiems, kam galite. Perduokite ir kitą prašymą: sugrįžkite, padėkite Lietuvai. Mums visiems labai reikia jūsų pagalbos....

Šaltiniai: „Pozicija“.- 1990 m . rugpjūčio 26 d., „ Tiesa“.- 1992 m. birželio 13 d., „Pozicija“.-1992 m. birželio 23-28 d., „Nepriklausoma Lietuva“.-1992 m rugpjūčio 5 d., „Pozicija“.-1993 m. kovo 3 d., „Pozicija“.- 2008 m. IV ketvirtis, „Pozicija“.- 2009 m. sausis- gegužė., „Pozicija“.- 2009 m. III ketvirtis.

*Vilniuje po tragiškų Sausio 13-osios įvykių apsilankė žymaus rusų disidento ir žmogaus teisių gynėjo A.Sacharovo žmona Elena Bonner.
Už jos stovi Viktoras Petkus.
Prie Spaudos rūmų, 1991 m.*

Nebūti susijusiam su valdžia

Buvo nuspręsta, kad Lietuvos žmogaus teisių asociacija turi apsiriboti žmogaus ir piliečių teisių gynimu. Šiuo metu ji užima teisingą poziciją netarnaudama jokiai valdžiai, likdama visuomenine organizacija. Užsienio delegacijos visada domisi, su kuo turi reikalą, tuoj pat teiraujasi, ar tai visuomeninė, ar valstybinė organizacija. Žinoma, užsienio organizacijų atstovai turi žinių apie mūsų organizacijas. Ir jei mėginama sumeluoti, jie iš karto pateikia faktų, kurie išduoda tą ar kitą organizaciją esant valstybine. Todėl visomis išgalėmis reikia stengtis ir toliau išlikti visuomenine organizacija. Ką tai reiškia? Ogi tai, kad ji neturi būti susijusi su jokia valdžia. Jos pagrindinis tikslas - ginti žmogaus ir piliečių teises, vadovaujantis tarptautiniais paktais, konvencijomis, sutartimis, deklaracijomis ir pan. Bent tomis, kurias mūsų Respublika jau ratifikavo...

*2011 m. lapkričio 3 d. Vilniuje, A.Sacharovo aikštėje prie Spaudos rūmų Seimo Žmogaus teisių komiteto ir Lietuvos žmogaus teisių asociacijos iniciatyva atidengtas skulptūrinis suolelis, skirtas žmogaus teisių gynėjo akademiko Andrejaus Sacharovo (1921-1989) atminimui įamžinti.
Skulptūros autorius – Vladas Kančiauskas.*

IN MEMORIAM

Viktoras Petkus gimė 1928 m. gegužės 17 d. Raseinių aps. Aleksandrų k. Mokėsi Miniotų pradinėje mokykloje, vėliau – Raseinių gimnazijoje. 1947 m., dar besimokydamas gimnazijoje, už veiklą ateitininkų organizacijoje, pagrindinės spaudos platinimą buvo suimtas ir nubaustas laisvės atėmimu 5 metams. Kalėjo Komijos lageriuose. Už mėginimą pabėgti bausmė padidinta dar 10 metų. Po J. Stalino mirties 1953 m. paleistas anksčiau termino.

Grįžęs į Lietuvą ir Raseiniuose eksternu baigęs vidurinę mokyklą, persikėlė gyventi į Vilnių. Bandė studijuoti, tačiau dėl sovietinės valdžios daromų kliūčių – nesėkmingai. 1957 m. pabaigoje buvo suimtas antrą kartą, apkaltintas antisovietinės ir nacionalistinės literatūros saugojimu bei platinimu. Aštuonerius metus praleido Irkutsko, Mordovijos lageriuose.

Į Lietuvą grįžo 1965 m. pabaigoje, įsikūrė Vilniuje. Dirbo įvairiose darbovietėse. Nors buvo nuolat KGB stebimas, jo butas tapo poezijai, dvasinėms vertybėms neabejingos inteligentijos, kūrybinio jaunimo susibūrimų ir diskusijų vieta.

1976 m. lapkričio 25 d. V. Petkus kartu su keturiais bendražygiais įkūrė Helsinkio susitarimų vykdymui remti Lietuvos visuomeninę grupę (vadinamąją Lietuvos Helsinkio grupę). Apie jos įkūrimą pranešė Maskvoje vykusioje spaudos konferencijoje. Grupės susikūrimo manifeste buvo akcentuojamas dėmesys ne tik žmogaus teisių pažeidimams, bet ir tautų apsisprendimo teisei, tokiu būdu iškeliant Lietuvos okupacijos faktą. Tais pačiais metais V. Petkus parengė ir rašomąją mašinėle išspausdino pagrindžio leidinio „Lietuvos archyvas“ pirmąjį tomą, kuriame paskelbė Onos Lukauskaitės-Poškienės, Kazio Inčiūros, Tomo Venclovos ir kai kurių kitų autorių rašinius, viešai neprieinamus to meto skaitytojui. 1977 m. vasarą V. Petkus kartu su bendraminčiais ėmėsi iniciatyvos suvienyti Lietuvos, Latvijos ir Estijos nacionalinius judėjimus, buvo paskelbta apie vyriausiojo jungtinio komiteto sudarymą.

1977 m. rugpjūčio 23 d. V. Petkus buvo suimtas trečią kartą. Per kratą jo bute rasta daug Lietuvos Helsinio grupės dokumentų, pagrindžio spaudos, dvi rašomosios mašinėlės. Šį kartą jis buvo nuteistas 3 metams kalėjimo, 7 metams griežto režimo lagerio ir 5 metams tremties. Kalintas Vladimiro, Čistopolio kalėjimuose, vėliau – lageryje Permės sr. Prasidėjus politinėms permainoms Sovietų Sąjungoje, visuomenei aktyviai reikalaujant išlaisvinti politinius kalinius, V. Petkus 1988 m. grįžo į Lietuvą ir aktyviai įsitraukė į visuomeninį ir politinį jos gyvenimą: kartu su kitais atkūrė Ateitininkų federaciją, Lietuvos krikščionių demokratų partiją, buvo vienas Lietuvos politinių kalinių sąjungos, Lietuvos žmogaus teisių gynimo asociacijos steigimo iniciatorių. Daug metų buvo Lietuvos žmogaus teisių asociacijos Garbės pirmininku, vyriausybės konsultantu žmogaus ir piliečių teisių klausimais.

1990 m. pradėjo leisti savaitraštį „Nepriklausoma

Lietuva“, vėliau redagavo žurnalą „Lietuvos sargas“. Yra knygų „Dominikonai Lietuvos kultūroje“, „Vilniaus vyskupas kunigaikštis Ignas Jokūbas Masalskis“, „Lietuvos Helsinkio grupė“, „Laiškai iš Intos“ ir kitų autorius.

V. Petkus 1978, 1979 ir 1981 m. kartu su kitais Helsinkio grupių nariais, žymiais ukrainiečių ir rusų disidentais buvo pristatytas kandidatų Nobelio taikos premijai gauti. 1992 m. rugsėjo 11 d. Tarptautinis Kembridžo biografų centras paskelbė V. Petkų 1991–1992 m. pasaulio žmogumi, o kiek vėliau – ir XX amžiaus žmogumi.

1994 m. vasario 16 d. Lietuvos Respublikos Prezidento dekretu V. Petkus apdovanotas Lietuvos Didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Riterio kryžiumi, 1999 m. vasario 1 d. – Vyčio Kryžiaus ordino Komandoro kryžiumi, o 2000 m. liepos 1 d. – Lietuvos nepriklausomybės medaliu. 2007 m. jis pagerbtas Ukrainos 1-ojo laipsnio ordinu „Už narumą“, 2011 m. – Estijos Marijos žemės Kryžiaus 3-iojo laipsnio ordinu. 2011 m. lapkričio 16 d. V. Petkui buvo įteiktas Lietuvos užsienio reikalų ministerijos garbės ženklas „Lietuvos diplomatijos žvaigždė“.

1993 m. apie V. Petkų sukurtas filmas „Viktoras Petkus: Esu toks, koks esu“ (rež. Vytautas Damaševičius).

Gyventojų genocido ir rezistencijos centras

Nepalaužiamas kovotojas

Iškilus žemaitis Viktoras Petkus gimė 1928 m. gegužės 17 d. Raseinių apskrityje Aleksandrų kaime. Būdamas vos 17 metų, buvo pirmą kartą nuteistas už pagrindinę veiklą. Tačiau tai nepalaužė jo dvasios, jis ir toliau kovojo už Lietuvos laisvę ir žmogaus teises.

1976 m. Viktoras Petkus kartu su savo bendražygiais įkūrė Lietuvos Helsinkio grupę, tapusią kovos už žmogaus teises Lietuvoje bastionu.

Už politinę veiklą ir pasipriešinimą sovietiniam režimui ne kartą teistas, kalintas ir tremtas, 25 gyvenimo metus praleidęs Sibiro konclageriuose, Viktoras Petkus ir toliau liko ištikimu kovotoju už Lietuvos laisvę ir žmogaus teises.

Už nuopelnus Lietuvos valstybei ir žmogaus teisėms bei laisvėms V. Petkus įvertintas Lietuvos Respublikos valstybiniais apdovanojimais. Tarptautinių organizacijų tris kartus nominuotas Nobelio Taikos premijai gauti, jis paskelbtas XX amžiaus pasaulio žmogumi.

Viktoras Petkus mūsų atmintyje išliks ne tik kaip nepalaužiamas kovotojas už žmogaus teises ir laisves, bet ir kaip įsimintinų knygų apie pasipriešinimo kovas ir krikščioniškąją kultūrą bei dvasią Lietuvoje autorius.

Reiškiu gilią užuojautą Velionio artimiesiems, kovų bendražygiams, visiems, kuriems brangi Lietuvos laisvė ir žmogaus teisės.

*Dalia Grybauskaitė,
Lietuvos Respublikos Prezidentė*

Neleido užgesti laisvės viltims

„Viktoras Petkus buvo iš tų asmenybių, kurių mintys, žodžiai, ir darbai sovietinės okupacijos metais neleido užgesti laisvės viltims, net ir niūriausiais istoriniais laikais artino Nepriklausomybę, vedė tautą į laisvę ir atgimimą. Ištikimybės šioms vertybėms kaina nuo pat ankstyvos jaunystės buvo kalėjimai, lageriai, tremtis, sovietinės sistemos sargų persekiojimas, atleidimas iš darbų, šmeižtas spaudoje. Tačiau šviesaus atminimo Viktoras Petkus, nepaisydamas gresiančių ir negailastingai taikomų represijų, atkakliai skleidė tiesos žodį, minėjo tautines šventes, su bendraminčiais įkūrė Lietuvos Helsinkio grupę. Vėliau, jau Nepriklausomybę atsikovojojusioje Lietuvoje, liko aktyvus visuomenininkas, ginantis žmogaus teises ir krikščioniškas vertybes, drąsiai reiškiantis nuomonę visais mūsų viešojo gyvenimo klausimais“, – Velionio artimiesiems ir šeimai, bičiuliams ir bendražygiams adresuotoje užuojautoje rašo I. Degutienė.

Seimo Pirmininkė pabrėžia, kad už šiuos ir daugybę kitų istorinių nuopelnų Velioniui Lietuvoje ir kitose šalyse buvo padėkota garbingais apdovanojimais, Jis tris kartus buvo nominuotas Nobelio taikos premijai bei pelnė nuoširdžią daugybės žmonių pagarbą ir dėkingumą.

„Telydi pagarpa ir šviesus atminimas visus gražius ir prasmingus Viktoro Petkaus darbus, kurie aukso raidėmis liks įrašyti Lietuvos istorijos knygoje“, – teigia I. Degutienė.

Seimo Pirmininkės sekretoriatas

Dvasios milžinas

Netekome dvasios milžino, kurio aktyvi disidentinė veikla, ilgi tremties metai Sibiro konclageriuose ir bebaimės žmogaus teisių gynimo iniciatyvos okupuotoje Lietuvoje įžiebė tikėjamą atgimimą, atgaivino tautinę savigarbą ir stiprybę kovoti už savo pačių ateitį“, - sakoma Užsienio reikalų ministerijos (URM) išplatintoje ministro užuojautoje.

Kaip praneša URM, už ypatingus nuopelnus V.Petkus pagerbtas aukščiausiais Lietuvos valstybės apdovanojimais, tarptautinė bendruomenė jam suteikė „pasaulio žmogaus“ bei „XX amžiaus žmogaus“ titulą.

„Tai įrodo, kad jo kilnių darbų pėdsakai peržengia vienos valstybės ribas ir yra brangūs visai Europai. Gyvas Viktoro Petkaus atminimas lietuviams ir visoms laisve tikinčioms tautoms neleis niekada užmiršti, kokiais idealais privalo sektis žmogus“, - rašoma A.Ažubalio užuojautos laiške.

Pernai lapkričio mėnesį minint Tolerancijos dieną, už ilgametę rezistencinę veiklą, nuopelnus atkuriant Lietuvos nepriklausomybę, puoselėjant demokratines vertybes ir ginant žmogaus teises V.Petkus buvo apdovanotas Užsienio reikalų ministerijos garbės ženkle „Lietuvos diplomatijos žvaigždė“.

Ilgametis kovotojas už nepriklausomybę V.Petkus kartu su bendraminčiais 1977 metų rugpjūčio 20 dieną įkūrė Estijos, Latvijos ir Lietuvos tautinių judėjimų komitetą, kurio tikslas buvo taikus Baltijos valstybių nepriklausomybės atgavimas. Jis buvo vienas iš Lietuvos Helsinkio grupės steigėjų, Sovietų Sąjungos okupacijos metais kelis dešimtmečius kalėjo Sibiro lageriuose.

V.Petkus 1994 metais apdovanotas Lietuvos didžiojo kunigaikščio Gedimino ordino Riterio kryžiumi, 1999 metais - Vyčio Kryžiaus ordino Komandoro kryžiumi, 2000 metais - Lietuvos nepriklausomybės medaliu.

www.alfa.lt/straipsnis/14430160/Netekome.zmogaus.teisiu.gynejo.Viktoro.Petkaus=2012-05-02_08-09

Petkų giminės kapas Raseinių kapinėse, kuriame 2012 m. gegužės 4 d. atgulė Viktoras Petkus

STEIGIAMAS MUZIEJUS

2007 m. Lietuvos Respublikos Seime minint Lietuvos Helsinkio grupės 30-ies metų sukaktį Didžiosios Birtanijos ambasadorius Colinas Robertsas pabrėžė, kad 1976 metais Helsinkio grupių įsteigimas Sovietų sąjungoje pasuko pasaulio istorijos ratą.

- Trisdešimtmečio minėjime galima pagerbti visuos tuos, kurie gyveno Sovietų sąjungoje, kurie dalyvavo Helsinkio grupių veikloje, rizikuodami savo laisve ir gyvybe. Jie kovojo už pagrindinį tikslą - žmogaus teises. JAV archyvuose yra daug išverstų į užsienio kalbas ir paviešintų dokumentų, tarp kurių ir Maskvos Helsinkio grupės dokumentai. Skaitydami juos šturpstame. Sunku suvokti, kiek jėgų ir pastangų reikėjo šiai kovai,- pasakė jis.

Lietuvos Helsinkio grupė vadovavo disidentiniam judėjimui, nes Lietuva kovojo ne tik už žmogaus teises, bet ir už savo laisvę. Dėl šios priežasties Lietuvos disidentinis judėjimas buvo pats aktyviausias Sovietų sąjungoje. Neabejotina, kad visos Helsinkio grupės kovojo už tautų

laisvę, kaip neabejotina, kad Lietuvos grupė kovojo ir už skirtingų tautybių žmonių laisvę pačioje Lietuvoje, t.y. už rusų, totorių, lenkų, baltarusių, karaimų ir kt. laisvę. Visi žinojo, kokio tikslo siekiama.

Įvertindama tai, Lietuvos žmogaus teisių asociacija kreipėsi į Lietuvos Respublikos Seimo Užsienio reikalų ir Žmogaus teisių komitetus bei Lietuvos Užsienio reikalų ministeriją, siūlydama įrengti Viktoro Petkaus ir Lietuvos Helsinkio grupės muziejų. Ekspozicijos projektą šiam muziejui parengti pasiūlė Viktoro Petkaus artimas bičiulis skulptorius Vladas Kančiauskas.

“Pozicijos” informacija

**LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO
UŽSIENIO REIKALŲ KOMITETAS**

Gedimino pr. 53, 01109 Vilnius Tel. (8 5) 239 6800 Faksas (8 5) 239 6479 El. p. uzsreikt@lrs.lt

Vilniaus miesto merui
p. Artūriui Zuokui,
Lietuvos gyventojų genocido ir
rezistencijos tyrimo centrui

2012-08-09 Nr. S-2012-6364

Kopija
✓ Lietuvos Žmogaus teisių asociacijai,
p. V. Kančiauskui

DĖL LIETUVOS HELSINKIO GRUPĖS IR JO ĮKŪRĖJO ATMINIMO ĮAMŽINIMO

Persiunčiame Jums Seimo Užsienio reikalų komitete (toliau–URK) gautą Lietuvos žmogaus teisių asociacijos kreipimąsi dėl Lietuvos Helsinkio grupės bei jos įkūrėjo V. Petkaus atminimo įamžinimo.

Atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos Helsinkio grupė aktyviai priešinosi sovietiniam režimui bei kovojo už žmogaus teises, URK mano, kad būtų prasminga įamžinti šio judėjimo atminimą bei jam atstovavusius žmones Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centre įsteigiant muziejų, o Helsinkio grupės įkūrėjo, žymaus disidento–Viktoro Petkaus–atminimą bareljefine lenta ant a.a. V. Petkaus gyvenamojo namo Akmenų gatvėje, Vilniuje.

Maloniai prašome apsvarstyti galimybę įrengti Lietuvos Helsinkio grupės muziejų bei V. Petkaus memorialinę lentą ir apie savo sprendimą informuoti pareiškėją, atsakymo kopiją persiunčiant URK.

PRIDEDAMA. Lietuvos žmogaus teisių asociacijos kreipimasis, 3 lapai, pirmiesiems adresatams.

Pagarbiai

Komiteto pirmininkas

Emanuelis Zingeris

RASEINIŲ „KALNO“ VIDURINĖ MOKYKLA TAPO VIKTORO PETKAUS PAGRINDINE MOKYKLA

*Raseinių Viktoro Petkaus pagrindinė mokykla.
V.Petkus savo gimtojoje mokykloje paskutinį kartą lankėsi 2010 m.*

2012 m. rugpjūčio 25 d. Raseinių rajono savivaldybės taryba nusprendė: (ištrauka)

2. Pakeisti Raseinių „Kalno“ vidurinės mokyklos pavadinimą ir vadinti ją taip: Raseinių Viktoro Petkaus pagrindinė mokykla.
3. Patvirtinti Raseinių Viktoro Petkaus pagrindinės mokyklos nuostatus (pridedama).
4. Įgalinti Raseinių „Kalno“ vidurinės mokyklos direktorių Gediminą Diržį pasirašyti naujos redakcijos Raseinių Viktoro Petkaus pagrindinės mokyklos nuostatus.
5. Įpareigoti Raseinių „Kalno“ vidurinės mokyklos direktorių Gediminą Diržį:
 - teisės aktų nustatyta tvarka paskelbti apie 2 punkte nurodyto pavadinimo pakeitimą;
 - apiesprendimą dėl mokyklos struktūros pertvarkymo raštu informuoti kiekvieną mokyklos mokinį;
 - įregistruoti Raseinių Viktoro Petkaus pagrindinės mokyklos nuostatus Juridinių asmenų registre
8. Nustatyti, kad Raseinių Viktoro Petkaus pagrindinės mokyklos nuostatai įsigalioja juos įregistravus Juridinių asmenų registre.

Ištrauka iš aiškinamojo rašto dėl tarybos sprendimo projekto pakeisti mokyklos pavadinimą

2012 m. gegužės 9 d.
Raseiniai

2012 m. balandžio 20 d. Savivaldybės taryba priėmė sprendimą Nr. (1.1)TS-212 „Dėl naujo Raseinių „Kalno“ vidurinės mokyklos pavadinimo parinkimo“

- Dėl naujo mokyklos pavadinimo atsiras mokykloje naujos tradicijos, gerės mokinių pilietinės nuostatos.
- Reikšminiai projekto žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą - Raseinių Viktoro Petkaus pagrindinės mokyklos nuostatai.

*Raseinių rajono savivaldybės administracijos
Švietimo ir socialinių reikalų departamento
Švietimo ir ugdymo skyrius*

Vyriausiasis redaktorius Vytautas BUDNIKAS
Redakcijos adresas: Laisvės pr.60, LT-05120 Vilnius
Tiražas 500 egz.

Leidžia Lietuvos žmogaus teisių asociacija. LŽTA pirmininkas Vytautas BUDNIKAS
Laisvės pr.60-302, LT-05120 Vilnius. Tel. 5 2429051; komitetas@lzta.lt; www.lzta.lt